הגדה של פסח

כפי מנהג ק"ק ספרדים יצ"ו

עם תרגום ערבי באותיות ערביות

מאת דר' הלל פרחי

هجادة ليل عيد الفصح

حسب طقس السفاراديم

مع ترجمتها باللغة العربية وشروح ورسوم

بقلم

(الدكتور هلال فارحي)

הוצאה רביעית

הוצאת המזרח

פה במצרים יע"א שנת התש"ו לפ"ג

בדפוס פליקס מזרחי ברחוב היהודים במצרים

طبع بمطبعة فليكس مزراحي بحارة اليهود بالقاهرة

Imp. Felix Mizrahi Quartier Israélite Le Caire

תקון ליל י״ד ניסן

ליל ארבעה עשר בניסן אחר ערבית קודם שיתחיל שום מלאכה וקודם שיאכל וקודם שיתחיל ללמוד יבדוק החמץ שברשותו בנר של שעוה קטנה בחורים ובסדקים ובכל מקום שמכניסים בו חמץ. וקודם שיבדוק יואמר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ:

ויזהר שלא לדבר בין הברכה לתחלת הבדיקה. וטוב שלא לדבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה. ואחר שבדק יכפה עליו כלי שלא יגררוהו עכברים ויהיה צריך לבדוק פעם אחרת. ויבטל ויאמר:

כָּל חֲמִירָא דְּאִכָּא בִּרְשׁוּתִי. דְּלָא חֲזִיתֵיהּ וּדְלָא בִעַרְתֵּהּ. לֶהֱוֵי בָטִיל וְחָשִׁיב כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

תקון ערב פסח

למחר בשעת החמשית ישרפנו במדורה בפני עצמה וישליך עפרו ויבטלו ויאמר:

כָּל חֲמִירָא דְּאִכָּא בִּרְשׁוּתִי. דִּי חֲזִיתֵהּ וּדְלָא חֲזִיתֵהּ. דְּבִעַרְתֵּהּ וּדְלָא בִעַרְתֵּהּ. לֶהֱוֵי בָטִיל וְחָשִׁיב כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

כשחל ערב פסח ביום הרביעי לוקחים שני תבשילים ואומרים ברכה זו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב:

בְּדֵין עֵרוּבָא יְהֵא שָׁרֵי לָן לְמֵיפָא וּלְבַשּׁוּלֵי. וּלְאַטְמוּנֵי. וּלְתַקּוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׁרָגָא וּלְמֶעְבַּד כָּל־צָרְכָנָא. מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת:

في الليلة الرابعة عشر من نيسان يجب على الانسان حال تأديته صلاة المساء وقبل ان يبتدء بعمل ما وقبل أن يأكل ويبتدء بالقراءة ان يبحث عن الخمير الذى فى دائرة بيته بنور شمعة صغيرة فى الثقوب والشقوق وفي كل محل يدخلون فيه خميراً . وقبل البحث يقول

مبارك انت يارب الهنا . ملك العالم الذى قدسنا بوصاياه وأوصانا بازالة الخمير

يجب الاحتراس من التكلم بين البركة والابتداء فى التفتيش . والافضل الا يتكلم كلاماً آخر حتى يتم التفتيش. ثم يغطيه بوعاء لكي لا تسحبه الفيران فينبغى أن يفتش مرة أخرى ويقول

ليكن كل الخمير الذي فى دائرتى ولم أره ولم أزله باطلا ويعد كتراب الارض

ترتيب يوم وقفة عيد الفصح

يجب أن يزيل أو يرمى في البحر أو يفتت أو يحرق الخمير في الغد باكراً نحو الساعة الخامسة ويذري الرماد ويبطله ويقول

ليكن كل الخمير الذى في دائرتي . رأيته أو لم أره أزلته أو لم أزله باطلا ويعد كتراب الارض

اذا كان أول الفصح يوم خميس يجب اتمام فريضة العيروب لانه لا يجوز طبخ أو تحضير طعام فى يوم عيد ليوم عيد آخر .أي في يوم عيد الفصح لاجل يوم السبت . وهى عبارة عن تحضير قليل من الطعام مساء يوم وقفة العيد لاجل العيد والسبت معاً . ثم يقول البركة الآتية فى أثناء تحضير العيروب

مبارك أنت يارب الهنا . ملك العالم الذي قدسنا بوصاياه وأوصانا بوصيته العيروب . وبحكم العيروب يسمح لنا أن نخبز ونطبخ ونشعل نوراً ونعمل كل لوازمنا فى يوم عيد لاجل يوم سبت

סדור הקערה

מכינים לשתי לילות של פסח הראשונות אלו הדברים: זרוע זכר לשה של פסח. שלש ענות מצה זכר לבצק שאפו אבותינו קדם שיחמץ ואכלו ענות כי לא חמץ. ביצים שלוקים זכר לקרבן חגיגה של הרגל שהיו מקריבים בבית המקדש. חזרת כרפס, מרור, חומץ או מים מלוחים זכר לעבודה הקשה. חרוסת עשויה מצמוקים או תמרים עם שקדים זכר לטיט שהיו אבותינו עושים במצרים.

וקודם ערבית יסדר הקערה על זה הסדר שתהיה נוכנת לו לאחר ערבית בבואו תכף ומיד וזה סדורו :

הזרוע והחרוסת
בימין

הביצה והכרפס
בשמאל

המצה והמרור והחזרת
באמצע

חובה על כל אחד שישתה בשתי לילות הפסח הראשונות ארבעה כוסות . (א) קדוש . (ב) אחר ההודאה על הפדות מן העבודה . (ג) אחר ברכת המזון (ד) אחר קריאת ההליל .

נהגו להכין יין מתוק או מי צמוקים לילדים .

فى الليلة الاولى والثانية من عيد الفصح يجهزون الاشياء الآتية وهى: ذراع خروف محمر تذكاراً لعيد الفصح . ٣ اقراص فطير تذكاراً للخبز الذى أكله آباؤنا فطيراً قبل أن يختمر . بيض مسلوق تذكاراً لقربان العيد الذى كان يقرب قديماً فى الهيكل . خس وهندباء أو عشب مر وكرفس وفنجان خل أو ماء مالح تذكاراً للحياة المرة التي قاساها آباؤنا في مصر في زمن الاستعباد حروست مربي معمول من زبيب أو بلح مع اللوز تذكاراً للطين الذي كان يصنعه آباؤنا في ذلك الزمن .

يوضع هذه الاشياء فى الصينية قبل صلاة المساء حسب الترتيب الآتي

الذراع والحروست	البيض والكرفس
فى اليمين	فى اليسار

القطير والعشب المر والخس
فى الوسط

يجب على شخص فى هاتين الليلتين أن يشرب اربعة كؤوس نبيذ القانونية وهي «١» لاجل التقديس «قدوس» «٢» بعد تقديم الشكر على الخلاص من العبودية «٣» بعد تقديم الشكر لاجل الطعام «٤» بعد تلاوة المديح «هليل» . وقد اعتادوا أن يحضروا نبيذاً حلواً أو ماء زبيب لاجل الاولاد

תקון הסדר

קדש - ורחץ.	כרפס - יחץ.
מגיד - רחצה.	מוציא - מצה.
מרור - כורך.	שלחן - עורך.
צפון - ברך.	הלל - נרצה.

ترتيب الاحتفال

قدس وايديك اغسلنها باعتنا	وكل كرفساً بسرور وهنا
وأقسم فطيراً ثم خبي النصفا	وارو الذي مضى وصفه وصفا
اعد غسيلا ووزع الفطيرا	ومر عشب ذقته اسيرا
ولقمة كبر كا هليل	وأنعم كذاك بعشاء الليل
لاتنس ما خبأته وبارك	وبالمديح اختم تكن مبارك

קדוש ליל פסח

קדש יקח הכוס הראשון ויאמר הקדוש.

التقديس يملاون الكؤوس نبيذاً ويقولون القدوش أى التقديس.

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ. אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם בְּמוֹעֲדָם:

אם חל בשבת מתחילים מכאן

في يوم السبت يبتدأون من هنا

יוֹם הַשִּׁשִּׁי. וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ. כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

קִדּוּשׁ לֵיל פֶּסַח

אם חל בחול מתהילים מכאן
في بقية ايام الاسبوع يبتدأون من هنا

סַבְרִי מָרָנָן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל-עָם. וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּ.) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן. אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם) חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. וְאֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה. זְמַן חֵרוּתֵנוּ (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (וְשַׁבָּתוֹת וּ.) מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

כשחל במוצאי שבת אומרים קודם ברכת שהחינו
في يوم السبت يقولون عند المساء

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל וּבֵין אוֹר לְחוֹשֶׁךְ וּבֵין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ וְהִבְדַּלְתָּ וְהִקְדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ

ישתה הכוס בהסבה על השמאל
يشرب الكاس متكئاً على اليسار (١)

---

(١) حسب العادة عند الرومانيين والشرقيين قديماً دلالة على الحرية. والراحة. والرفاهية. يراجع ستور فارحي لاجل تعريب القدوش.

ורחץ נוטלים את ידיהם ואין מברכים.
غسل الايادى . اغسل يديك بدون ان تبارك .

כרפס יקח הכרפס ויטבלו בחומץ ויברך
الكرفس. يأخذ قليلا من الكرفس ويغطسه في الخل ثم يبارك قائلا

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה:

יחץ יקח המצה האמצעית יבצע אותה לשני חצאים. יתן חציה האחד בין שתי השלמות. וחציה השני בתוך המפה לאפיקומין. ויתנה על כתפו ויאמר " כך היו אבותינו עושים בעת שהלכו ממצרים משארותם צרורות בשמלותם על שכמם. ובני ישראל עשו כדבר משה.

تقسيم الفطير . يقسم قرص الفطير الذى فى الوسط الى نصفين . يوضع نصف الواحد بين القرصين الصحيحين ويوضع النصف الآخر فى وسط منشفة لاجل الافيقومين ثم يحملها على كتفه ويقول ,, هكذا كانوا آباؤنا راحلون عندما خرجوا من مصر معاجنهم مصرورة فى ثيابهم على اكتافهم . وفعل بنوا اسرائيل حسب قول موسى ،،

מגיד ימלא הכוס השני ויגביה הקערה ויקרא ההגדה.
قرأة المجادة . يملؤن الكؤوس نبيذاً ثانية. يرفع الصينية مشيراً الى الفطير ثم يقراء الهجادة

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם כָּל דִכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכוֹל. כָּל דִצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הַשַּׁתָּא הָכָא. לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשַּׁתָּא הָכָא עַבְדֵי. לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין:

انظروا ! هذا هو خبز المشقة الذي اكله آباؤنا في ارض مصر. ليأت كل جوعان ويأكل منه وكل من يرغب ليأت ويعيد الفصح. اننا نعيده هنا الآن.

ليتنا نعيده السنة الآتية في ارض اسرائيل انا عبيد الآن ونأمل ان نكون احراراً في السنة الآتية فى ارض اسرائيل (١).

יגביה הקערה ויאמר:

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּלִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת. וְהַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ אוֹ מַצָּה. וְהַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת. וְהַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין וְהַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין:

يرفع الصينية ويقول

لماذا امتازت هذه الليلة عن سائر الليالى. (٢) لان في سائر الليالى لا نغطس الاعشاب التي ناكلها ولا دفعة واحدة. اما في هذه الليلة فاننا نغطسها دفعتين. فى غير هذه الليلة ناكل خميراً اوفطيراً واما فى هذه الليلة فكله فطير. فى غير هذه الليلة ناكل انواع البقول الحلوة واما في هذه الليلة فيجب ان ناكل الاعشاب المرة. في غير هذه الليلة ناكل ونشرب ونحن جالسون او متكئون. واما فى هذه الليلة ونحن متكئون. (كما كانت العادة قديماً)

---

(١) הגדה (هجادة) • رواية • قصة أو حديث اسم فعل من الفعل נגד • تحتوي على بعض آيات من الكتاب التي تبحث عن كيفية خروج بنى اسرائيل من مصر مع تفاسير وايضاحات من اسيادنا الحاخامم تلذ قرأتها السامعين وعلى احتفالات تبسط الاولاد وتنبه أفكارهم لها وقد وضعت هذه الفريضة لتقديم الشكر لله تعالى على خلاص آبائنا من عبودية الفراعنة قديماً واتمام ما امرنا به تكراراً في الكتاب ان نقص على أولادنا وأهل بيتنا كيفية الخلاص والعجائب التى صنعها لاجلنا ولكي نشكره تعالى على عنايته الالهية المستمرة بآبائنا وبنا (خر ٢١:٢٥–٢٨ (وث ٦ : ٢٠ و ٧ : ٨) • وقد كتب الاسم الاول من الهجادة باللغة الارمية في بابل مدة السبي وبقى على اصله ليومنا هذا • وهو يذكر واجبات كل صاحب عائلة ان يساعد اخوته المحتاجين لكي يحتفلوا بعيد الفصح • (تث ١٦ : ١١ و ١٢)

(٢) يجب على الابن أن يسأل اباه أو على الامرأة أو هو نفسه ” لماذا امتازت “

מחזיר הקערה ויאמר :

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם. עֲדַיִן אָנוּ. וּבָנֵינוּ. וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים. כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים. כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה. מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

يرد الصينية ويقول

لاننا كنا عبيداً لفرعون في مصر . وأخرجنا الرب الهنا من هناك بذراع قوية ويد رفيعه . ولو لم يخرج المقدس والمبارك آباءنا من مصر لكنا نحن وبنونا وبنو بنينا مستخدمين عند فرعون في مصر للآن . ولو كنا جميعاً علماء فهماً وعارفين التوراة . يجب علينا أن نتكلم بخصوص الخروج من مصر . وكل من يكثر الكلام في موضوع الخروج من مصر مشكور .

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא. וְרַבִּי טַרְפוֹן. שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק. וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה. עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית :

حدث مرة أن اجتمع ربي اليعزر وربي يشوع وربي اليعاذار بن عزريا وربي عقيبا وربي طرفون في بني بيراق «١» وكانوا يتحادثون بخصوص الخروج من مصر طول الليل حتي جاء تلاميذهم وقالوا لهم ياسادا تنا قد آن وقت قرآءة شماع صلاة الصباح .

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא

(١) اسم محل أو مدرسة

שֶׁנֶּאֱמַר. לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

قال ربي اليعازر بن عزريا هوذا انا ناهز السبعين وللآن لم يمكنى أن ابرهن انه يجب البحث عن مسألةالخروج من مصر فى الليالى حتي فسرها ابن زوما كما قيل تث ١٦ : ٣ لكي تذكر يوم خروجك من ارض مصر كل ايام حياتك ايام حياتك تشيرالى النهر «جمع نهار» وكل ايام حياتك تشير الي الليالي .والعلماء يقولون ايام حياتك تشير الى هذا العالم وكل ايام حياتك تشير الى زمن المسيح .

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם. בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ הוּא: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תוֹרָה. אֶחָד חָכָם. וְאֶחָד רָשָׁע. וְאֶחָד תָּם. וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל:

مبارك الرب . مبارك هو . مبارك الذى أعطي التوراة لاسرائيل .مبارك هو . تشير التوراة فى الكلام عن الخروج من مصر الى اربعة انواع من البنين. الحكيم . والشرير . والجاهل. والذي لايعرف أن يسأل .

חָכָם מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אַף אַתָּה אֱמָר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

الابن الحكيم ماذا يقول . مامعنى هذه الشهادات والفرائض والاحكام التى أوصاكم بها الرب الهنا ؟ فيجب عليك انت أن تخبره بكل قواعد الفصح وانه لايجوز أخذ الافيقومين أو الفاكهة بعد خروف الفصح (١)

---

(١) كان يؤكل خروف الفصح آخر شيء في ليل الفصح . والآن تؤخذ قطعة من الفطير تذكاراً له وبدلا عنه بعد مناولة الطعام ولا ينبغي أن يؤخذ شيء بعدها ابداً

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל. כָּפַר בְּעִקָּר. אַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמֹר לוֹ. בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי. בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם לִי וְלֹא לוֹ. וְאִלּוּ הָיָה שָׁם. לֹא הָיָה נִגְאָל:

الابن الشرير ماذا يقول. ما هذه الخدمة لكم « خر ١٢ » ففي استعماله كلمة لكم وليس له يستثني نفسه من الالزام والواجب المفروض على كل فرد من العموم. ويكفر بمبادىء الدين الاساسية فانت رد عليه « غلظ حروف اسنانه اوضرس اسنانه » وقل له « خر ١٣ :٨ » من اجل هذا عمل لي الرب حين اخرجني من مصر اعني لي وليس له لانه لوكان هناك لما كان خاص

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר. מַה זֹּאת. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

الابن الجاهل ماذا يقول ما هذا ؟ فاجبه قائلا بيد قوية اخرجنا الرب من مصر من بيت العبودية « خر ١٣ : ١٤ »

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל אַתְּ פְּתַח לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר. וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר. בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי. בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ. תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא. יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם. תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה. בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמַּצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ:

واما الابن الذى لا يعرف ان يسأل من نفسه فانت ابتديء واخبره كما قيل «خر ١٣ : ٨» وتخبر ابنك فى ذلك اليوم قائلا من اجل هذا عمل لى الرب. حين اخرجنى من مصر. وربما يفهم من التعبير «وتخبر ابنك» ان يجب على الاب ان يخبر ابنه من اول الشهر « نيسان ». لا ! لان الكتاب يقول فى ذلك اليوم. او ربما يفهم من « في ذلك اليوم » انه عندما لايزال نور النهار. لا !

لان الآية تقول بعد ذلك « من أجل هذا » ويقصد من « من أجل هذا » الى وقت عمل الشيء أي عند مايكون الفطير والعشب المر موضوعين أمامك « ليل ١٥ نيسان »

מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ. וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר. וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר. וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

في الزمان القديم كان أباؤنا عبدة أوثان واما الآن فقربنا الرب لعبادته كما قيل « يش ٢٤:٢ » وقال يشوع لجميع الشعب هكذا قال الرب اله اسرائيل اباؤكم سكنوا في عبر النهر منذ الدهر تارح ابو ابراهيم وابو ناحور وعبدوا آلهة اخرى « ١ »

---

(١) اجمع علماء الآثار القديمة ان مسقط رأس أبينا ابراهيم اكتشف في معبر بالقرب من ملتقى نهر الدجلة والفرات والاراضي التي الى غرب الفرات عند هذه النقطة هي مستنقعات وكانت تدعى قبلا اورما أي أرض اور ومدينة اور **אור הכשדים** هذه كانت على عهد ابراهيم مدينة مسورة وعاصمة الكلدانيين ومن أقدم مدن الساميين ومركزاً لتجارة القمح والبلح والاثمار وكانت اخصب بقعة في أسيا . والمرجح ان هذه هي الارض الوحيدة التي وجد فيها القمح اولا . وكان اهلها يعبدون القمر ولهم برانيم للقمر محفوظة في المتحف البريطاني وبلا شك كانت عائلة ابراهيم عبدة الاوثان كما بين ذلك يشوع . غادر ابراهيم اور وأقام في حاران المدة الثانية من حياته مع ابيه تارح الي موته لانها كانت على حدود مسقط رأسه وفي طريق قوافل ومسير الجيوش وأما سبب مهاجرته البلاد كما أخذ من مواضيع متفرقة انه فضل عبادة الله وارتحل عن سكان البلاد لكي يبيت في مأمن منهم فانهم عبدة الاوثان ودائما يخاصمونه وكانت مسافة الطريق التي قطعها نحو ٦٥٠ ميلا ماراً في وسط ارض الكلدانيين بالقرب من بابل على نهر الفرات الى جاور الارنسا (وهي الايبار مذكورة في التوراة) مدينة الموتى ومدينتي سفروايم وابار الحمر في حث ووادي مليق المخصب ثم جبال فدان ارام بين الفرات الاعلى والدجلة حتى حاران المسورة وهي في منتصف الطريق بين مدينتي حلب وماردين . وكانت حاران مدينة عظيمة كما تشهد اثارها وكانت مركزاً لعبادة سين (أي القمر) ولم تبلغ أوج ارتفاعها على عهد ابراهيم وفيها كسر اقلوس واليوم هي عبارة عن بيوت من طين ثم حسب دعوة الرب خرج ابراهيم من حاران مع أهل بيته ومقتنياته وجاء الى أرض كنعان ارض الموعد . وصل الى شكيم وهي من أقدم مدن فلسطين وهي سوخار وتعرف اليوم بنابلس واخيراً الى حبرون هي الخليل وكانت زيارة ابينا الخليل الى مصر في عهد الملك طوطيس

וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר. וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ. וָאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו. וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ. וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

فاخذت ابراهيم اباكم من عبر النهر (١) وسرت به فى كل ارض كنعان واكثر نسله وأعطيته اسحق. وأعطيت اسحق يعقوب وعيسو. واعطيت عيسو جبل سعير (٢) ليرثه وأما يعقوب وبنوه فنزلوا الى مصر ٣(يش ٢٤:٣و٤)

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשֵּׁב אֶת הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת. כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע, כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי. וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל

مبارك الرب الذى يحفظ وعده لاسرائيل مبارك هو. فان المقدس والمبارك تعالى. حدد وقت الخلاص ليعمل بما قال لابراهيم ابينا في الميثاق بين القطع كما قيل «تك ١٥ : ١٣ - ١٤» فقال لابرام اعلم يقيناً أن نسلك سيكون

(١) البلاد الواقعة فوق الفرات.

(٢) جبل سعير جبال ادوم الواقعة في الجنوب الغربى للبحر المتوسط يعرف قسم الشمالى منها اليوم بالجبل والجنوبى منها بالشراة أو السرات وكان محل سكن الحوريين قديماً חורים «تك ١٤ : ٦ تث ٢ : ١٢» ثم سكنه عيسو «تك ٣٢ : ٤»

«٣» ان نزول بني اسرائيل الى مصر كان في عهد الملك ابوفيس من الملوك الرعاة «العائلة السادسة عشرة الصائية» المسمى عند قدماء المصريين ابابى الملقب رعاكنن والمعروف عند العرب بالريان ابن الوليد وهو الذى اخرج يوسف الصديق من السجن بعد ان فسر له المنام وأعطاهم أرضاً في وادي غسان ארץ גשן رأس الوادي شرقية.

غريباً «١» في أرض ليست لهم ويستعبدون لهم فيذلونهم اربع مئة سنة «٢»:
ثم الامة التي يستعبدون لها انا ادينها . وبعد ذلك يخرجون بربح جزيل.

מכסה המצה עד מצילנו מידם ויגביה הכוס ויאמר:

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבַד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ. אֶלָּא שֶׁבְּכָל־דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

يغطي الفطير لحد ,, خلصنا من ايديهم ،،

هو الميثاق نفسه الذي وقف لآبائنا ولنا . لانه لم يقم علينا واحد فقط ليهلكنا . بل قام علينا في كل جيل وجيل من حاول هلكنا . ولكن المقدس والمبارك خلصنا من ايديهم .

מחזיר הכוס ויאמר:

צֵא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי. לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים. וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל. שֶׁנֶּאֱמַר. אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי. וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט. וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב:

يرجع الكاس ويقول

اخرج واعلم ماذا قصد لابان الارمي أن يعمل مع ابينا يعقوب . فأن فرعون لم يحكم الا بأعدام الذكور وأما لابان فقصد أن يستأصل الجميع

---

(١) وحيث اننا كنا غرباء في مصر قد أوصانا الرب مراراً أن لا نضايق ونعذب الغريب مطلقاً راجع خروج ٢٢ : ٢٠ و٢٣ : ٩ وأن نحب الغريب تث ١٠ : ١٩ و٤١ : ٩ وخصوصاً المصري تث ٢٣ : ٨ .

(٢) قال حدد الوقت חשב وليس מחשב كما وردت في بعض النسخ والوقت من ولادة اسحاق الي خروج بني اسرائيل من مصر ٤٠٠ سنة كما نص الكتاب راجع خروج ١٢ : ٤٠ أما اقامة بني اسرائيل فكانت ٤٣٠ سنة .

(كل عائلة يعقوب) كما قيل (تث ٢٦ : ٥) كان الارمى (لابان) قاصداً اعدام ابى. فنزل الى مصر (اى يعقوب) (١) وتغرب هناك باناس قلائل وصار هناك شعباً كبيراً عظيما وكثيراً

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה. אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר. וַיָּגָר שָׁם. מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד לְהִשְׁתַּקֵּעַ אֶלָּא לָגוּר שָׁם. שֶׁנֶּאֱמַר. וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ. כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ. כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ. בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

«ونزل الى مصر» مجبراً حسب كلمة الرب «تك ٤٦ :٣و٤» «وتغرب هناك» لانه قيل «تك ٤٧ : ٤» وقالوا لفرعون جئنا لنتغرب فى الارض اذ ليس مرعى لغنم عبيدك. لان الجوع شديد فى ارض كنعان. فالآن ليسكن عبيدك في ارض جاسان «٢»

בִּמְתֵי מְעָט כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרָיְמָה. וְעַתָּה שָׂמְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:

«باناس قلائل» كما قيل «تث ١٠ :٢٢» سبعين نفساً نزل آباؤك الى مصر والآن قد جعلك الرب الهك كنجوم السماء في الكثرة

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל. מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד. וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:

---

(١) ان حقيقة ترجمة هذه الآية **ארמי אובד אבי** • ارمياً تائهاً كان ابى (وهو يعقوب وليس لابان) ونزل الى مصر • غير أن الكاتب يشرح كل جزء من الآية وحده

(٢) هو وادى الطميلات • الوادى الطويل الصالح للزراعة يمتد من شرق الزقازيق الى غربى الاسماعيلية وهو موصوف في سفر التكوين بانه أحسن من الاراضى • وهو الجزء الوحيد من الدلتا الشرقية الواطئة الذي يرويه الماء الزلال فى كل مكان وأما محل ضربات المصريين فكان فى ساحة زوان أو اطلال تنيس التي كانت عاصمة الوجه البحرى **צען** وتعرف اليوم بصان الواقعة بين المنصورة على فرع دمياط والقنطرة بترعة السويس

« وصار هناك شعباً كبيراً » فيستنتج من ذلك ان شعب اسرائيل صار شهيراً هناك. كبيراً وعظيماً كما قيل (خر ١ : ٧) واما بنو اسرائيل فاثمروا وتوالدوا ونموا وكثروا جداً وامتلات الارض منهم

וָרָב כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים. שָׁדַיִם נָכֹנוּ. וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ. וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה:

« كثيراً » كما قيل (خر ١٦ : ٧) جعلتك ربوة كنبات الحقل فربوت وكبرت وبلغت زينة الازيان. نهد ثدياك ونبت شعرك وقد كنت عريانه وعارية

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ. וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה

فاساء الينا المصريون وعذبونا ووضعوا علينا عبودية قاسية (تث ٢٦ : ٦)

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ. וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

« واساء الينا المصريون » كما قيل (خر ١ : ١٠) هلم نحتال لهم لئلا ينموا فيكون اذا احدثت حرب انهم ينضمون الى اعدائنا ويحاربونا ويصعدون من الارض

וַיְעַנּוּנוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם. וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס

« وعذبونا » كما قيل (خر ١ : ١١) فجعلوا عليهم رؤساء تسخير لكي يذلوهم باثقالهم . فبنوا لفرعون مدينتي مخازن فيثوم ورعمسيس (١)

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

---

(١) مدينتان في وادي غسان شرق الدلتا

« وجعلوا علينا عبودية قاسية » كما قيل «خر ١ : ١٣ » فاستعبد المصريون بنى اسرائيل بعنف .

וַנִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ. וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קֹולֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ:

ولما صرخنا الى الله اله آبائنا . سمع الله صوتنا ورأى مشقتنا وتعبنا وضيقتنا « تث ٢٦ : ٧ ».

וַנִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם. וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה. וַיִּזְעָקוּ. וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה:

« وصرخنا الى الله اله آبائنا » كما قيل «خر ٢ : ٢٣ «وحدث فى تلك الايام الكثيرة ان ملك مصر مات وتنهد بنوا اسرائيل من العبودية وصرخوا فصعد صراخهم الى الرب من اجل العبودية (١)

וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קֹולֵנוּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. אֶת אַבְרָהָם. אֶת יִצְחָק. וְאֶת יַעֲקֹב:

« وسمع الله صوتنا » كما قيل « خر٢ : ٢٤ » فسمع الرب انينهم فتذكر الرب ميثاقه مع ابراهيم واسحاق ويعقوب .

---

(١) قيل ان فرعون الاضطهاد هو رعمسيس الكبير من الاسرة التاسعة عشرة حكم ٧٧ سنة من ١٣١١ — ١٢٣٤ ع . وابنته أو اخته التي ربت سيدنا موسى النبي وفي عهد منفتاح بن رعمسيس هذا خرج بنوا اسرائيل من مصر سنة ١٢٣٠ وجثته محنطة ومحفوظة في متحف الآثار في مصر ويمكن لكل واحد أن يقف امامه ويشاهده كما وقف أمامه سيدنا موسى منذ نحو ٣١٤٧ سنة . ويروى انه هذا نجى من الغرق وذهب الى نينوى وصار ملكا عليها والله أعلم . وقال البعض ان أول فرعون الذي أمر بمعاملة اليهود بقساوة وعنف هو آمس الاول أول ملوك السلالة ١٨ . و قال البعض أن فرعون الاضطهاد هو رعمسيس الثاني الملك الثالث من الاسرة ١٩ وهو سيزوستريس صاحب الغزوات المشهورة والمباني الضخمة .

וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ. זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֵּדַע אֱלֹהִים:

« ورأى مشقتنا » هذه تشير الى فراق الزوج من الزوجة جبراً كما قيل « خر ٢ : ٢٥ » ونظر الرب بنى اسرائيل وعلم الرب (١)

וְאֶת עֲמָלֵנוּ אֵלּוּ הַבָּנִים. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וַיְצַו פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר. כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן:

«وتعبنا» هذه تشير الى اعدام الاولاد الذكور كما قيل «خر ١ : ٢٢» واوصى فرعون كل شعبه قائلا. كل ابن يولد تطرحونه في النهر لكن كل بنت تستحيونها

וְאֶת לַחֲצֵנוּ. זֶה הַדְּחַק. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:

« وضيقتنا » هذه تشير الى الضغط كما قيل « خر ٣ : ٩ » ورأيت ايضا الضيقة التي يضايقهم بها المصريون .

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה. וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה. וּבְמֹרָא גָדוֹל. וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:

وأخرجنا الله من مصر بيد شديدة . وذراع رفيعة . ومخافة عظيمة . وآيات وعجائب « تث ٢٦ : ٨ » .

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ. וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף. וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ

---

(١) جاء في الرواية ان المصريين كانوا يتداخلون كثيراً في أمر الزواج عند الاسرائيليين واقتراب الزوج من زوجته كما يستدل ذلك من الآية (اولا) لان كلمة ידע تستعمل في الكتاب في غير معناها الاصلي علم بل بمعنى الجماع والوقاع ايضاً راجع تك ٤ : ١ و١٨ ١٩ و٢٤ ١٦ وعدد ٣١ : ١٧ و ١٨ (ثانياً) لان الآية تبين ان الرب علم هذه المضايقة السرية الذي لا يذكرها الانسان الا خالقة بخلاف سائر الاضطهادات

וּבְעַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה. וְהִכֵּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ:

واخرجنا الرب من مصر لا على يد ملاك . ولا على يد سراف ولا على يد رسول بل المقدس المبارك هو بمجده وبنفسه كما قيل « خر ١٢ : ١٢ » فأني اجتاز ارض مصر هذه الليلة واضرب كل بكر في ارض مصر من الناس والبهائم واصنع احكاماً بكل آلهة المصريين انا الله « ١ »

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. וְהִכֵּיתִי כָל-בְּכוֹר אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי וְלֹא שָׁלִיחַ. אֲנִי יְיָ אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר.

« واجتاز ارض مصر » انا بنفسي وليس ملاك . « واضرب كل بكر » انا بنفسي وليس سراف . « واصنع احكاماً بكل آلهة المصريين » انا بنفسي وليس رسول . « انا الله » انا هو وليس آخر .

« ١ » ينكر البعض اقامة بنى اسرائيل في مصر وخروجهم منها والبعض يتردد في تصديقه وذلك لعدم وجود كتابات ونقوش تثبت ماورد في التوراة بهذا الخصوص والبعض يجهل محل سكنهم واقامتهم تماماً في مصر وينسبه مكان آخر خلافاً للواقع . نعم انه لم يوجد فعلا للآن اشارات وكتابات تدل صريحاً على وجود الاسرائيليين في مصر انما يجوز الاستدلال على صحة ذلك من البراهين والادلة الآتية :

« اولا » عدم اكتشاف آثار ونقوش بذلك للآن لاينفي وجودها والحقيقة .

« ثانياً » تصريح التوراة وذكر اسماء وامكنة مثل فيثوم ورعمسيس مطابقة لما ورد في الآثار والتواريخ المصرية .

(ثالثاً) قد ورد صريحاً في تاريخ بعض العائلات المالكة الثامنة والتاسعة عشر على «عهد اهموسس أو طوطمس الاولين أو امنوفيس أو منفتاح وغيرهم» ان الغير الطاهرين أو البرص « ربما كانوا يعدون هكذا الاسرى الاسرائيليين وغير المصريين » جلوا عن مصر وأقاموا في بلاد كانت مقفرة وقتئذ تسمى يهودية حيث أسسوا اورشليم وقد روي المؤرخ الشهير يوسيفوس ان البرص تمردوا واكرهوا الملك امنوفيس الذى قام بعد راميسيس وسيتوس ان يترك مصر وأن هؤلاء المتمردين كانوا تحت رياسة كاهن من الهليوبوليس اسارسيف أو موسى ولكن أمنوفيس اتحد مع الملوك الرعاة المطرودين وتغلب عليهم وتبعهم الى حدود سورية .

رابعاً قد روى موسيو داريسى انه ورد ذكر الاسرائيليين فى قصيدة مدح وتكريم الى منفتاح ذكر فيها انه طردهم الى فلسطين .

خامساً وجود كتاب بين اوراق البردى أو البابيروس فى دار الآثار فى انكلترا من أحد الموظفين المراقبين على المهاجرين على حدود بحيرة التمساح وهو تقرير بالسماح بدخول بعض المهاجرين من ادوم الي اراضى منفتاح في تكو بالاقامة في بلاد فرعون لاعالة مواشيهم ويرجح ان هؤلاء المهاجرين القادمين من ادوم كانوا يعقوب وأولاده .

(سادساً) وجود بعض آثار قرب بلبيس تدل على سكن شعب سامى الجنس ومن نسل ابراهيم وقد اختلفت الآراء فى وضع ارض جاسان ארץ גשן التي اعدها فرعون حسب طلب يوسف لاقامة ابيه واخوته فيها (تكوين ٦:٤٧) يعتقد البعض بان גשן هى الجيزة الآن ولكن ذلك غير صحيح لان كل العلماء الباحثين قد أجمعوا على أن גשן جاسان في اللغة المصرية القديمة جسم هى في الدلتا على حدود بلبيس بينها وبين الزقازيق وعلى بعد نحو ٤٠ كيلومتراً

من بلبيس وأهم مدينة فيها أى عاصمتها كانت باسبتي وهى صفط الحنه الآن بالقرب من تل رطابة التي كانت فيها مدينة رعمسيس ولما ولى فرعون الذى لا يعرف يوسف « هو رعمسيس الثاني واسمه سزوستريس ابن سيتي الاول من العائلة التاسعة عشرة نحو سنة ١٣٥٠ » واضطهد الاسرائيليين شقوا عصا الطاعة تحت قيادة موسى النبي وفازوا اخيراً وخرجوا من مصر على عهد الملك منفتاح ابنه سنة ١٣٠٠ «ق.م» وقيل على عهد ستوي الثاني بعد ان اقاموا فيها مدة ٢١٠ سنوات وذلك من تاريخ دخول يعقوب وأولاده الى مصر سنة ٢٢٣٨ على عهد افوبيس أو ابوبي احد ملوك الرعاة الى خروجهم سنة ٢٤٤٨ للخليقة .

أما الطريق الذي سلكوه في خروجهم فيرجح انه الآتي طبقاً لما ورد فى نص التوراة . تركوا גשן جاسان ومدينة رعمسيس التي بناها الاسرائيليون وبقية آثارها في تل رطابة الى طرف وادي الطميلات وتوجهوا شرقاً تجاه سيناء على خط مواز تقريباً لترعة الاسماعيلية الآن ثم رحلوا الى סכות سكوت قديماً في المصرية تيكو وهي مقاطعة واقعة بعد رأس الوادى التي كانت فيها مدينة פתום بيثوم وهي تل المشحوطة الآن « خر ١٢ : ٣٧ » وارتحلوا من سكوت ونزلوا فى ايثام איתם وهى المغفر الآن « خر ١٣ : ٢٠ » ومن ايثام واصلوا المسير شرقاً بدل أن يذهبوا شمالا ورأساً في طريق فلسطين ونزلوا فى بي هاحيروت פי החירות بالقرب من نفيشه الآن ثم توجهوا الى ما بين مغدول מגדול وهو بئر ابو بلح الآن ووادي طوسوم وبين البحر على الشاطىء الغربى مقابل بعل صفون בעל צפון على الشاطىء الشرقي محل قبر شيخ حنيدق الآن « خر ١٤ : ١ » ومروا فوق جزيرة الجارية التي تفصل بحيرة التمساح من بحيرة الدخلة ثم عبروا البحر في

اليابسة بأعجوبة تجاه جبل مريم وهو يرتفع نحو خمسة أمتار و٤٠ سنتيمتراً عن البحر وهناك كما يروي العرب انشد موسى وأخته مريم النشيد المعروف بنشيد البحر بعد ماعبروا البحر سالمين وشاهدوا في الصباح جثث المصريين الذين اتبعوهم عائمة على سطح البحر واذا صدقت رواية العرب كان جبل مريم على الشاطىء الشرقي قديماً بخلاف ماهو الآن

ومن المعلوم ان البحر الاحمر ים סוף يام سوف أي بحر القلزم كان يمتد قديماً الى السبع ايبار وكانت بحيرة التمساح والمارة ووادى ايبار يعد قسما من بحر الاحمر حتى نفيشة وربما حتى المغفر ثم اتجهوا جنوباً الى نحو جهة سيناء الى مارة מרה فائليم אלים فألي سيناء סיני هذا ما أجمع عليه أشهر الباحثين المصريين ويذهب اليه الثقاة عن الخروج من مصر وعبور البحر الاحمر طبقاً لنص التوراة والحقيقة يعلمها علام الغيوب ؟

בְּיָד חֲזָקָה זוֹ הַדֶּבֶר. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. הִנֵּה יַד יְיָ הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן. דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד:

« بيد قوية » هـذا الوباء . كما قيل (خر ٩ : ٣) فها يد الله تكون على مواشيك التي فى الحقل على الخيل والحمير والجمال والبقر والغنم. وباء ثقيلا جداً

וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה זוֹ הַחֶרֶב כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ. נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלָיִם:

« وبذراع ممدودة » تشير الى السيف (الذي به ذبحت الابكار) كما قيل فى محل آخر فى « اخ ١ ٢١ : ١٦ » وسيفه مسلول بيده وممدود على اورشليم

וּבְמוֹרָא גָּדוֹל. זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת. בְּאֹתֹת. וּבְמוֹפְתִים. וּבְמִלְחָמָה. וּבְיָד חֲזָקָה. וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים. כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:

« وبمخاوف عظيمة » تشير الى ظهور الحضرة الالهية كما قيل « تث ٤ : ٣٤ » او هل شرع الله ان يأتي ويأخذ لنفسه شعباً من وسط شعب بتجارب وآيات وعجائب وحرب وبيد شديدة وبذراع ممدودة . ومخاوف عظيمة . مثل كل ما فعل لكم الرب الهكم فى مصر أمام اعينكم

וּבְאֹתוֹת זֶה הַמַּטֶּה. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ. אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתֹת:

« بآيات » تشير الى الآية التى عملت بالعصا كما قيل وتأخذ فى يدك هذه العصا التي تصنع بها الآيات . « خر ٤ : ١٧ »

וּבְמוֹפְתִים זֶה הַדָּם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. דָּם וָאֵשׁ וְתִימְרוֹת עָשָׁן:

«وبعجائب تشير الى ضربة الدم كما قيل وأجعل عجائب في السماء والارض . دما . وناراً . وَأعمدة دخان . «يؤ ٣ : ٣»

דָּבָר אַחֵר. בְּיָד חֲזָקָה שְׁתַּיִם. וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה שְׁתַּיִם. וּבְמוֹרָא גָּדוֹל שְׁתַּיִם. וּבְאֹתוֹת שְׁתַּיִם. וּבְמֹפְתִים שְׁתַּיִם:

قد فسر البعض هذه الآية بطريقة اخرى . «بيد قوية» تدل على ضربتين . «وبذراع ممدودة» على ضربتين . «وبخوف عظيم» على ضربتين «وبآيات» على ضربتين «وبعجائب» على ضربتين .

אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם. וְאֵלּוּ הֵן: דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כִּנִּים. עָרֹב. דֶּבֶר. שְׁחִין. בָּרָד. אַרְבֶּה. חֹשֶׁךְ. מַכַּת בְּכוֹרוֹת:

هذه العشر الضربات التي انزلها المقدس والمبارك على المصريين فى مصر وهى : دم . ضفادع . قمل . ذباب . وباء . دمامل . برد . جراد . ظلام . ضربة الابكار .

دم ضفادع بعوض وذباب   وبأ دمامل كما نص الكتاب
وبرد ثم جراد وظلام   وموت ابكار اتاهم فى الختام

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָנִים: דְּצַ"ךְ עֲדַ"שׁ בְּאַחַ"ב:

قد وضع ربى يهوذا ٣ كلمات مركبة من أول حرف من اسم كل ضربة فى العبرانية تسهيلا للذاكرة **דצ"ך עד"ש באח"ב** «طبخ عدساً فى الحلة»(١)

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר. מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת: בְּמִצְרַיִם מָה

---

(١) قد جرت العادة ان يسكبوا قليلا من النبيذ فى طست عند ذكر كل واحدة من الضربات العشر والثلاث كلمات وضع ربي يهوذا وعند ذكر **דם ואש ותימרות עשן** .

הוּא אוֹמֵר. וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא. וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר. וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם. וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה. וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

ربي يوسي الجليلي قال من أين يستدل ان المصريين اصيبوا بعشر ضربات في مصر وبخمسين على البحر. الجواب هو «في مصر» ماذا قيل فقال العرافون لفرعون هذا اصبع الرب. وعلى البحر ماذا قيل ورأى اسرائيل اليد العظيمة(١) التي صنعها الله بالمصريين فخاف الشعب الله وآمنوا بالله وبموسى عبده. (خر٨: ١٥ و ١٤: ٣١)

כַּמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע. עֶשֶׂר מַכּוֹת. אֱמֹר מֵעַתָּה. בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

بكم ضربة اصيبوا بالاصبع؟ بعشر ضربات فيستدل من ذلك انهم اصيبوا بعشر ضربات في مصر. وبخمسين ضربة على البحر

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר. מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם. הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר. יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ. עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים: עֶבְרָה אַחַת. זַעַם שְׁתַּיִם. צָרָה שָׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע. אֱמֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

ربي اليعزر قال من اين يستدل ان كل ضربة انزلها المقدس والمبارك على المصريين في مصر كانت تعادل اربع ضربات. الجواب. لانه قيل ارسل عليهم حمو غضبه. سخطاً. ورجزاً وضيقة وجيش ملائكة اشرار: سخط واحدة.

(١) قد فسر البعض ان بكل اصبع ١٠ ضربات فباليد ٥٠ ضربة

رجز اثنتان. ضيقة ثلاثة . جيش ملائكة اشرار اربعة . فيستدل من ذلك انهم ضربوا فى مصر اربعين ضربة وعلى البحر مائتين ضربة (١) (مز ٧٨ : ٤٩)

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר . מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חָמֵשׁ מַכּוֹת . שֶׁנֶּאֱמַר. יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ . עֶבְרָה וָזַעַם . וְצָרָה. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים : חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת. עֶבְרָה שְׁתַּיִם. וָזַעַם שָׁלֹשׁ וְצָרָה אַרְבַּע. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים חָמֵשׁ. אֱמֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים מַכּוֹת :

ربي عقيبا قال من اين يستدل ان كل ضربة انزلها المقدس والمبارك على المصريين فى مصر كانت تعادل خمس ضربات . الجواب لانه قيل ارسل عليهم حمو غضبه . سخطاً . ورجزاً وضيقة وجيش ملائكة اشرار : حمو غضبه واحدة سخط اثنتان . رجز ثلاثة . ضيقة اربعة . جيش ملائكة اشرار خمسة . فيستدل من ذلك انهم ضربوا فى مصر خمسين ضربة وعلى البحر مائتين وخمسين ضربة (٢)

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ :

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם .
וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּנוּ :

אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים .
וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם דַּיֵּנוּ :

אִלּוּ עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם .
וְלֹא הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם דַּיֵּנוּ :

אִלּוּ הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם .
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם דַּיֵּנוּ :

---

(١) فربعة في ١٠ = ٤٠ وعلى البحر ٤ × ٥٠ = ٢٠٠
(٢) فخمسة فى ١٠ = ٥٠ وعلى البحر ٥ × ٥٠ = ٢٥٠

אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם
וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם .
וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶחָרָבָה דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶחָרָבָה .
וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ .
וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה .
וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן .
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת .
וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינָי דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינָי .
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה .
וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל .
וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דַּיֵּנוּ:

كم من اعمال حسنة للخالق معنا .

لو كان اخرجنا من مصر لكفانا :
ولم يعمل فيهم احكاماً

لو عمل فيهم احكاماً .
ولم يعمل احكاماً بآلهتهم لكفانا :
لو عمل احكاماً بآلهتهم .
ولم يقتل ابكارهم لكفانا :
لو قتل ابكارهم .
ولم يعطنا مالهم لكفانا :
لو أعطانا مالهم .
ولم يشق لنا البحر لكفانا :
لو شق لنا البحر .
ولم يدخلنا في وسطه على اليابسة لكفانا :
لو أدخلنا في وسطه على اليابسة .
ولم يغرق أعدائنا فى وسطه لكفانا :
لو أغرق اعدائنا في وسطه .
ولم يكف عوزنا في البر اربعين سنة لكفانا :
لو كفى عوزنا في البر اربعين سنة .
ولم يطعمنا المن لكفانا :
لو اطعمنا المن .
ولم يعطنا السبت لكفانا :
لو اعطانا السبت .
ولم يقربنا امام جبل سينا لكفانا :
لو قربنا امام جبل سينا .
ولم يعطنا التوراة لكفانا :

لو اعطانا التوراة .
ولم يدخلنا ارض اسرائيل لكفانا :
لو ادخلنا ارض اسرائيل .
ولم يبن لنا بيت المقدس لكفانا :

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ. הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרָיִם. עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים. עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם. הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם. נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם. קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶחָרָבָה. שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן. נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת. קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי. נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. הִכְנִיסָנוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

فكم وكم من الحسنات صنعها الرب معنا تكراراً ومراراً اخرجنا من مصر . عمل فيهم احكاماً . عمل احكاماً بآلهتهم . قتل ابكارهم اعطانا مالهم . شق لنا البحر . ادخلنا فى وسطه على اليابسة . اغرق اعداءنا فى وسطه «١» كفى عوزنا في البر اربعين سنة . اطعمنا المن . اعطانا السبت . قربنا امام جبل سينا . اعطانا التوراة . ادخلنا ارض اسرائيل . بنى لنا الهيكل المختار «بيت المقدس»٢ ليغفر كل ذنوبنا .

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר. כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן. פֶּסַח. מַצָּה. וּמָרוֹר:

ربان غامالائيل كان يقول . كل من لا يقول « أو يفسر » الثلاثة الاشياء هذه

---

(١) قد دل عليها الكتاب فى ترتيلة البحر שירת הים بعشرة تعبيرات مترادفة فى المعنى وهى רמה בים. ירה בים. טבעו בים סוף. תהומות יכסיומו. ירדו במצולות תרעץ אויב. תהרוס קמיך. כסמו ים. צללו כעופרת. תבלעמו ארץ.
(٢) دام الهيكل الاول ٤٢٧ سنة والثانى ٤٢٨ سنة تعادل تقريباً سنى الجلاق مصر ٤٣٠ قبل الهيكل ٤٤٠

في عيد الفصح لم يتمم الواجب عليه . وهي خروف الفصح والفطير والعشب المر

מראה באצבעו על הזרוע אשר על השולחן ואומר:

פֶּסַח שֶׁהָיָה אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיְיָ. אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם. וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

(يشير باصبعه الى الذراع على الطاولة ويقول)

خروف الفصح الذى كان آباؤنا يأكلونه في مدة وجود بيت المقدس ! لاى سبب ؟ لان المقدس والمبارك عبر عن بيوت آبائنا في مصر كما قيل انكم تقولون هى ذبيحة فصح (أي عبور) للرب الذي عبر عن بيوت بنى اسرائيل في مصر عندما ضرب المصريين وخلص بيوتنا . نخر الشعب وسجدوا «خر ١٢ : ٢٧» ١

יגביה המצה ומראה למסובים ואומר:

מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים. עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ. עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם מִיָּד. שֶׁנֶּאֱמַר. וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ. כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם. וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ. וְגַם צֵדָה. לֹא עָשׂוּ לָהֶם

---

(١) عيد الفصح عند الاسرائيليين أم يوم في تاريخ حياتهم لانه تذكار أول يوم كيانهم كامة ونوالهم الحرية التامة بعد العبودية في الاسر والذل نحو ٢١٠ سنوات في مصر على عهد الفراعنة فالاولى أن يسمي عيد الحرية وقد سمي بالعبرى פסח بسح أي فشخ من الفعل פסח بسح أي فشخ أى خطى خطوة كبيرة كما هو مترجم بالانكليزية تماماً (Passover) ويعرف عند العامة بعيد الفطير وعيد الرقاق وعيد المصا أو المصوت وعيد المرير ويسمي بالعربية فصحاً وليس فسحاً وهو الاصح . وقيل أن פסח مركبة من פה סח أو שה أي روى انهم من باب التأويل .

(يرفع الفطير ويريه للحاضرين ويقول)

الفطير هذا الذي نأكله . لاى سبب ؟ لانه قبل ان يكون وقت كاف لعجين آبائنا لكي يختمر تجلي لهم ملك الملوك المقدس والمبارك وخلصهم حالا . كما قيل وخبزوا العجين الذي اخرجوه من مصر خبز ملة فطيراً اذ كان لم يختمر . لانهم طردوا من مصر ولم يقدروا أن يتأخروا . فلم يصنعوا زاداً لانفسهم (خر ۱۲ : ۳۹) .

יגביה המרור ואומר :

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים. עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר. וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה. בְּחֹמֶר. וּבִלְבֵנִים. וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה. אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

(يرفع العشب المر ويقول)

العشب المر هذا الذى نأكله . لاي سبب ؟ لان المصريين مرروا حياة آبائنا فى مصر كما قيل ومرروا حياتهم بعبودية قاسية في الطين واللبن وفي كل عمل فى الحقل . كل عملهم الذى عملوه بواسطتهم عنفاً (خر ۱ : ۱٤)

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָה מִמִּצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר. וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי. בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִלְבַד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם: שֶׁנֶּאֱמַר. וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם. לְמַעַן הָבִיא אוֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ. אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ:

يجب على كل انسان فى كل جيل أن يحسب نفسه كانه خرج من مصر كما قيل وتخبر ابنك فى ذلك اليوم قائلا من أجل هذا عمل لي الرب . حين أخرجني

من مصر . فانه المقدس والمبارك لم يخلص آبائنا فقط انما خلصنا ايضاً معهم كما قيل واخرجنا من هناك كي يأتي بنا ويعطينا الارض التي أقسم لآبائنا .
« خر ١٣ : ٨ وتث ٦ : ٢٣ »

יגביה הכוס ויאמר בקול רם :

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל. לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר. לְרוֹמֵם לְהַדֵּר וּלְקַלֵּס. לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ. הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה: וּמִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה. וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב. וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל. וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ:

(يرفع الكاس ويقول بصوت عال)

لذلك يجب علينا أن نشكر ونسبح ونمدح ونجل ونعلي ونمجد ونوقر من صنع لآبائنا ولنا كل هـذه العجائب . فانه أخرجنا من العبودية للحرية ومن الاستعباد للفكاك . ومن الغم لفرح . ومن الحزن الى يوم عيد . ومن الظلام الى نور عظيم . ولذلك فلنقل امامه هللويا .

מחזיר הכוס על השלחן ויאמר :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל: מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

(يوضع الكاس على الطاولة ويقول)

هللويا : سبحوا ياعبيد الرب . سبحوا اسم الرب . : ليكن اسم الرب مباركاً . من الآن والى الابد : من مشرق الشمس الى مغربها . اسم الرب مسبح :الرب

عال فوق كل الامم . فوق السموات مجده من مثل الرب الهنا . الساكن في الاعالي : الناظر الاسافل في السموات وفي الارض : المقيم المسكين من التراب . الرافع البائس من المزبلة : ليجلسة مع اشراف . مع اشراف شعبه : المسكن العاقر في بيت . أم اولاد فرحانة : هللويا . «مز ١١٣»

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ. יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס. הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים. גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס. הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים. גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ. מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם. חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם:

عند خروج اسرائيل من مصر . وبيت يعقوب من شعب أعجم : كان يهوذا مقدسه . واسرائيل محل سلطانه : البحر رآه فهرب . الاردن رجع الى خلف : الجبال قفزت مثل الكباش . والآكام مثل حملان الغنم : مالك ايها البحر قد هربت . مالك ايها الاردن قد رجعت الى خلف : ومالكن ايتها الجبال قد قفزتن مثل الكباش . وايتها التلال مثل حملان الغنم : ايتها الارض تزلزلي من قدام الرب . من قدام اله يعقوب : المحول الصخرة الى غدران مياه الصوان الى ينابيع مياه «مز ١١٤»

יגביה הכוס ויאמר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. וְהִגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכוֹל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר. כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים. וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם. שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ. וְשָׂשִׂים בַּעֲבֹדָתֶךָ. וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים אֲשֶׁר יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן. וְנוֹדֶה לְּךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ

וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

וישתה הכוס השני בהסבה על השמאל:

(يرفع الكاس ويقول)

مبارك انت يارب الهنا . ملك العالم الذي خلصنا وخلص اباءنا من مصر واوصلنا الى هذه الليلة . لنأكل فيها فطيراً ومراً . هكذا يارب الهنا واله آبائنا . أوصلنا بسلام لاعياد ومواسم أخرى آتية امامنا ونكون فرحين ببناء مدينتك ومسرورين بعبادتك ونأكل هناك من الذبائح وخراف الفصح التي يرش دمها على جدار مذبحك لرضى . ونشكرك بترنيمة جديدة لاجل خلاصنا وفداء انفسنا . مبارك انت يارب الذي خلص اسرائيل

רחצה. ירחצו ידיהם ויברכו על נטילת ידים:

(ثم يشرب الكاس الثاني متكئاً على اليسار)

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

غسل الايادى . يغسل يديه ويقول البركة الآتية

مبارك انت يا الله الهنا ملك العالم الذي قدسنا بوصاياه وأوصانا بغسل الايادي

מוציא מצה. יקח המצה העליונה השלמה ויברך עליה המוציא ולא יאכל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

מיד יקח המצה אשר באמצע ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

יאכל ויתן אל המסובים:

مناولة الفطير . يأخذ قطعة من القرص الاعلى وقطعة من القرص الاوسط ويبارك ولا يأكل

مبارك انت يا الله الهنا ملك العالم المخرج خبزاً من الارض

ثم حالا يأخذ من القرص الاوسط ويبارك

مبارك انت يا الله الهنا ملك العالم الذي قدسنا بوصاياه واوصانا بأكل الفطير

ثم يأكل منهما سوية متكئاً ويفرق على الحاضرين (١)

מרור . יקח חזרת ומרור יטבלם בחרוסת ויברך :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר :

العشب المر. يأخذ من الخس والعشب المر ويغطس بالحروست ويقول
مبارك انت يا الله الهنا ملك العالم الذي قدسنا بوصاياه واوصانا بأكل العشب المر

כורך . יקח המצה התחתונית השלישית ומן החזרת וכורך עליה מרור יטבל בחרוסת ויאמר :

זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ כְּהִלֵּל הַזָּקֵן. שֶׁהָיָה כּוֹרְכָן וְאוֹכְלָן בְּבַת אַחַת. פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר. לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר. עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ :

ויאכל בהסבה ונותן למסובים :

لقمة الكبيرة. يأخذ من القرص الثالث ومن الخس والعشب المر ويغطس بالحروست ويقول

هذا تذكار لما كان يعمل هليل الشيخ في ايام الهيكل الذي كان يلف الفطير والخس والعشب المر ويأكلهم دفعة واحدة . لكي يتم كلام الكتاب „ على الفطير والمرير تأكلوه ،،

(ثم يأكل متكئاً ويفرق للحاضرين .)

שלחן עורך . יאכלו לחם סעודתם בשמחה וישתו ייֵנם בטוב לב .

المائده . يتناولون العشاء بهنا وسرور ويشربون بصفا وحبور

---

(١) لا يجوز اكل الفطير قبل الآن وسوي بعد تلاوة سبع بركات دائماً

צפון . יקח חצי המצה אשר במפה ויתן ממנה כזית לכל אחד ואוכלים בהסבה והוא האפיקומין ואומרים :

זֵכֶר לְקָרְבַּן פֶּסַח אֲפִיקוֹמִין הַנֶּאֱכָל עַל הַשָּׂבָע :

الافيقومين المخبأ. يأخذ نصف القرص الذى في المنشفة ويأكل منه ويفرق على الحاضرين فيأكلون جميعاً متكئين ويقولون

هذا تذكار لقربان الفصح افيقومين الذي كان يؤكل بعد الشبع (١)

ברך . ימלא כוס שלישי ויטל את ידיו ויברך ברכת המזון :

بركة الشكر . يملؤون الكأس الثالث نبيذاً ويغسلون الايادى ويقولون بركة الشكر بعد الاكل (٢) .

אם המסובים שלשה יאמר המברך נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ :

ועונים המסובים בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל חָיִינוּ :

וחוזר המברך בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל חָיִינוּ :

ואם המסובים עשרה או יותר יאמר המברך. ועונים המסובים :

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל חָיִינוּ :

וחוזר המברך בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל חָיִינוּ :

בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. וּבָרוּךְ זִכְרוֹ לְעוֹלְמֵי עַד :

היחיד מתחיל מכאן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַזָּן אוֹתָנוּ וְאֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרֵוַח וּבְרַחֲמִים נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. וְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ.

---

(١) افيقومين **אפיקומין** كلمة يونانية معناها الفاكهة والحلويات بعد الطعام

(٢) راجع سدورفارحي لاجل تعريب بركة الشكر بعد الأكل **ברכת המזון** .

וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הוּא זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל. וְשֻׁלְחָנוֹ עָרוּךְ לַכֹּל. וְהִתְקִין מִחְיָה וּמָזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרוֹב חֲסָדָיו. כָּאָמוּר. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ. וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. הַזָּן בְּרַחֲמָיו אֶת הַכֹּל:

נוֹדֶה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ. אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה. (הנשים אין אומרות בְּרִית וְתוֹרָה) חַיִּים וּמָזוֹן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים. הנשים אין אומרות וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ) וְעַל חֻקֵּי רְצוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ. וְעַל חַיִּים וּמָזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ:

וְעַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שְׁמָךְ כָּאָמוּר. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ. עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ. וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדָךְ. וְעַל הֵיכָלָךְ. וְעַל מְעוֹנָךְ. וְעַל דְּבִירָךְ. וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. אָבִינוּ. רְעֵנוּ. זוּנֵנוּ. פַּרְנְסֵנוּ. כַּלְכְּלֵנוּ. הַרְוִיחֵנוּ. הַרְוַח לָנוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְאַל תַּצְרִיכֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִידֵי מַתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם. וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם. (שֶׁמַּתְּנָתָם מְעוּטָה וְחֶרְפָּתָם מְרֻבָּה) אֶלָּא לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה וְהָרְחָבָה הָעֲשִׁירָה וְהַפְּתוּחָה. שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְלֹא נִכָּלֵם בָּעוֹלָם הַבָּא. וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָךְ תַּחֲזִירֶנָּה לִמְקוֹמָהּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

אם חל בשבת אומרים:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא מִלְּפָנֶיךָ.

נִשְׁבֹּת בּוֹ וְנָנוּחַ בּוֹ כְּאַהֲבָה. כְּמִצְוַת חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ. וְאַל תְּהִי צָרָה וְיָגוֹן בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ. וְהַרְאֵנוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַנֶּחָמוֹת וְגַם שֶׁאָכַלְנוּ וְשָׁתִינוּ. חָרְבַּן בֵּיתְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ לֹא שָׁכַחְנוּ. אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ לָנֶצַח וְאַל תִּזְנָחֵנוּ לָעַד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. וְתִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵנוּ: עד כאן

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֹא יַגִּיעַ יֵרָאֶה וְיֵרָצֶה יִשָּׁמַע יִפָּקֵד. וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדָּךְ. וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. וּבְיוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה. לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ. זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. חוּס וְחָנֵּנוּ. וַחֲמוֹל וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. לָעַד הָאֵל. אָבִינוּ. מַלְכֵּנוּ אַדִּירֵנוּ. בּוֹרְאֵנוּ. גּוֹאֲלֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל. שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הוּא הֵטִיב לָנוּ. הוּא מֵטִיב לָנוּ. הוּא יֵיטִיב לָנוּ. הוּא גְמָלָנוּ. הוּא גוֹמְלֵנוּ. הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים. וְרֶוַח וְהַצָּלָה וְכָל טוֹב:

הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ :
הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ :
הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח בָּנוּ לְדוֹר דּוֹרִים :
הָרַחֲמָן הוּא קֶרֶן לְעַמּוֹ יָרִים :

הָרַחֲמָן הוּא יִתְפָּאַר בָּנוּ לָנֶצַח נְצָחִים :

הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד וְלֹא בְבִזּוּי. בְּהֶתֵּר וְלֹא בְאִסּוּר. בְּנַחַת וְלֹא בְצַעַר. בְּרֶוַח וְלֹא בְצִמְצוּם :

הָרַחֲמָן הוּא יִתֵּן שָׁלוֹם בֵּינֵינוּ :

הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה. רְוָחָה. וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדֵינוּ :

הָרַחֲמָן הוּא יַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ :

הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבּוֹר עוֹל הַגָּלוּת מְהֵרָה מֵעַל צַוָּארֵנוּ :

הָרַחֲמָן הוּא יוֹלִיכֵנוּ מְהֵרָה קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ :

הָרַחֲמָן הוּא יִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף :

הָרַחֲמָן הוּא יִפְתַּח לָנוּ אֶת יָדוֹ הָרְחָבָה :

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ בִּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ יַחַד. בְּרָכָה שְׁלֵמָה. וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

הָרַחֲמָן הוּא יִפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמוֹ :

הָרַחֲמָן הוּא יִטַּע תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ בְּלִבֵּנוּ. וְתִהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פָּנֵינוּ לְבִלְתִּי נֶחֱטָא :

(לשבת הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים) :

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב. לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוּךְ. לְיוֹם שֶׁצַּדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַשְּׁכִינָה:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת אָבִי מוֹרִי בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה. וְאֶת אִמִּי מוֹרָתִי בַּעֲלַת הַבַּיִת הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם

האורח מברך:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשֻּׁלְחָן הַזֶּה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו וִיסַדֵּר בּוֹ כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם. וְיִהְיֶה כְּשֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. כָּל רָעֵב מִמֶּנּוּ יֹאכַל. וְכָל צָמֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁתֶּה:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וּבַעַל הַסְּעוּדָה הַזֹּאת הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ בְּבָנִים שֶׁלֹּא יָמוּתוּ. וּבִנְכָסִים שֶׁלֹּא יִתַּמּוּ. בָּרֵךְ יְיָ חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה. לֹא יֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִכָּלֵם לָעוֹלָם הַבָּא. וְיִהְיוּ נְכָסָיו מֻצְלָחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר. וְלֹא יִשְׁלֹט שָׂטָן בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו. וְאַל יִזְדַּקֵּק לְפָנָיו שׁוּם דְּבַר חֵטְא וְהִרְהוּר עָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ כָּל הַיָּמִים בְּעוֹשֶׁר וּנְכָסִים וְכָבוֹד: עד כאן

הָרַחֲמָן הוּא יְחַיֵּינוּ. וִיזַכֵּנוּ. וִיקָרְבֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם. כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָל־טוֹב: נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ־לָחֶם. כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמַלְוֶה וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה: מַה־שֶּׁאָכַלְנוּ יִהְיֶה לְשָׂבְעָה. וּמַה־שֶּׁשָּׁתִינוּ יִהְיֶה לִרְפוּאָה. וּמַה־שֶּׁהוֹתַרְנוּ יִהְיֶה לִבְרָכָה. כְּדִכְתִיב. וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִירוּ כִּדְבַר יְיָ: בְּרוּכִים אַתֶּם לַייָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּייָ וְהָיָה יְיָ מִבְטַחוֹ: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: סַבְרִי מָרָנָן:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

וישתו הכוס השלישי בהסבה:
ثم يشربون الكاس الثالث متكئين

הלל – נרצה. ימלא כוס רביעי ויאמר ההלל.

قرأة المدح . يملاون الكؤوس نبيذاً و يقولون المدح

שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ. וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ: כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב. וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ:

افِضْ رجزك على الامم . الذين لا يعرفونك وعلى الممالك التى لم تدعُ باسمك لانهم قد اكلوا يعقوب واخربوا مسكنه . (مز ٧٩ : ٦ – ٧)

לֹא לָנוּ יְיָ. לֹא לָנוּ. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד. עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם. כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ. אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן. רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ. לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיְיָ. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיְיָ. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא. יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַיְיָ. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

ليس لنا يارب ليس لنا لكن لاسمك أعطِ مجداً . من اجل رحمتك من اجل امانتك : لما ذا يقول الامم . اين هو الههم . ان الهنا فى السماء . كلما شاء صنع . أصنامهم فضة وذهب . عمل ايدي الناس . لها افواه ولا تتكلم . لها أعين ولا تبصر . لها آذان ولا تسمع . لها مناخر ولا تشمّ . لها ايدٍ ولا تلمس لها ارجل ولا تمشى . ولا تنطق بحناجرها . مثلها يكون صانعوها بل كل من يتكل عليها . يا اسرائيل اتكل على الرب . هو معينهم ومجنهم . يابيت هرون اتكلوا على الرب . هو معينهم ومجنهم . يامتقى الرب اتكلوا على الرب . هو معينهم ومجنهم .

יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן:
יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ. הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם.
עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַייָ. עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ. וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ
יָהּ. וְלֹא כָּל יֹרְדֵי דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם
הַלְלוּיָהּ:

الرب قد ذكرنا فيبارك . يبارك بيت اسرائيل . يبارك بيت هرون :
يبارك متقي الرب الصغار مع الكبار : ليزد الرب عليكم . عليكم وعلى ابنائكم
انتم مباركون للرب . الصانع السموات والارض السموات سموات للرب . اما
الارض فاعطاها لبنى آدم : ليس الاموات يسبحون الرب . ولا منْ ينحدر الى
ارض السكوت : أما نحن فنبارك الرب من الآن والى الدهر . هللويا . (مز ١١٥)

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְיָ. אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי. וּבְיָמַי
אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי. צָרָה
וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא. אָנָּא יְיָ מַלְּטָה נַפְשִׁי: חַנּוּן יְיָ
וְצַדִּיק. וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ. דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:
שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי. כִּי יְיָ גָּמַל עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת.
אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה. אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ. בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי.
כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

احببتُ لان الرب يسمع صوتى تضرعاتي . لانه امال اذنه الي . فادعوه
مدّة حياتي : اكتنفتني حبال الموت اصابتنى شدائد الهاوية . كابدتُ ضيقاً
وحزناً : وباسم الرب دعوت . آه رب نجِّ نفسى : لرب حنان وصديق .
والهنا رحيم : الرب حافظ البسطاء . تذللت فخلصنى . ارجعي يانفسي الى راحتك .
لان الرب قد احسن اليك : لانك انقذتَ نفسى من الموت وعينى من الدمعة .

ورجلىّ من الزلق : اسلك قدام الرب في ارض الاحياء : آمنت لذلك تكلمت: انا تذللت جداً : انا قلت فى حيرتى . كل انسان كاذب .

מָה אָשִׁיב לַייָ. כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם. נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ. הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּא יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ. אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם. נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ. בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם. הַלְלוּיָהּ:

ماذا ارد للرب . من اجل كل حسناته لي : كاس الخلاص اتناول . وباسم الرب ادعو : اوفى نذوري لارب . مقابل كل شعبه : عزيز فى عيني الرب : موت اتقيائه : آه يارب لاني عبدك . انا عبدك ابن امتك . حلت قيودى : فلك اذبح ذبيحة حمد . وباسم الرب ادعو : أوفى نذورى للرب مقابل شعبه : في ديار بيت الرب فى سطك يا اورشليم . هللويا . (مز ١١٦)

הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם. שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

سبحوا الرب يا كل الامم . احمدوه يا كل الشعوب : لان رحمته قد قويت علينا وامانة الرب الى الدهر . هللويا . (مز ١١٧)

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב   כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל   כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן   כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ   כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

احمدا الرب انه صالح   ان الى الابد رحمته:
ليقل اسرائيل   ان الى الابد رحمته:

ليقل بيت هرون	ان الى الابد رحمته :
ليقل متقوا الرب	ان الى الابد رحمته :

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ. עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ יְיָ לִי לֹא אִירָא. מַה
יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרָי. וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב
לַחֲסוֹת בַּייָ. מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים:
כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי. בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי. בְּשֵׁם
יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְיָ כִּי
אֲמִילַם: דַּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל. וַייָ עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי
לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים. יְמִין יְיָ עֹשָׂה
חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה. יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל. לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה.
וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂה יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי
שַׁעֲרֵי צֶדֶק. אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַייָ. צַדִּיקִים
יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אודך אֶבֶן מָאֲסוּ
הַבּוֹנִים. הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת. הִיא
נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מאת זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

من الضيق دعوت الرب . فاجابنى من الرحب : الرب لي فلا اخاف . ماذا يصنع بي الانسان : الرب لي بين معيني . وأنا سأرى بأعدائي : الاحتماء بالرب . خير من التوكل على انسان : الاحتماء بالرب . خير من التوكل على الرؤساء : كل الامم احاطوا بي . باسم الرب ابيدهم : احاطوا بي واكتنفوني باسم الرب ابيدهم : احاطوا بي مثل النحل . انطفأوا كنار الشوك . باسم الرب ابيدهم : دحرتني دحوراً لاسقط . أما الرب فعضدني : قوتي وترنمي الرب . وقد صار لي خلاصاً : صوت ترنم وخلاص في خيام الصديقين . يمين الرب صانعة بيأس : يمين الرب مرتفعة . يمين الرب صانعة بيأس : لا أموت بل احيا . واحدث باعمال الرب : تأديباً ادبني الرب . والى الموت لم يسلمني :

افتحوا لي ابواب البر . ادخل فيها واحمد الرب : هذا الباب للرب. الصديقون يدخلون فيه . احمدك لانك استجبت لي. وصرت لي خلاصاً . الحجر الذي رفضه البناؤون . قد صار رأس الزاوية . من قبل الرب كان هذا . وهو عجيب في اعيننا هذا هو اليوم الذي صنعه الرب . نبتهج ونفرح فيه.

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא :	אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא :
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא :	אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא :

آه يارب خلص	آه يارب خلص
آه يارب نجح	آه يارب نجح

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ. בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: ברוך אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ. אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אלי הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הודו

مبارك الآتي باسم الرب . باركناكم من بيت الرب. الرب هو الله وقد انار لنا . اوثقوا الذبيحة بربط الى قرون المذبح . الهى انت فأحمدك الهي فأرفعك . احمدوا الرب لانه صالح . لان الى الابد رحمته . (مز ١١٨)

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :

אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם סוּף — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם — כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ :

(مزمور ١٣٦)

احمد الرب لانه صالح — لان الى الابد رحمته :
احمدوا اله الآلهة — لان الى الابد رحمته :
احمدوا رب الارباب — لان الى الابد رحمته :
الصانع العجائب العظام وحده — لان الى الابد رحمته :

الصانع السموات بفهم	لان الى الابد رحمته :
الباسط الارض على المياه	لان الى الابد رحمته :
الصانع انواراً عظيمة	لان الى الابد رحمته :
الشمس لحكم النهار	لان الى الابد رحمته :
القمر والكواكب لحكم الليل	لان الى الابد رحمته :
الذي ضرب مصر مع ابكارها	لان الى الابد رحمته :
واخرج اسرائيل من وسطهم	لان الى الابد رحمته :
بيدٍ شديدة وذراعٍ ممدودة	لان الى الابد رحمته :
الذي شق بحر سوف الى شقق	لان الى الابد رحمته :
وعبر اسرائيل في وسطه	لان الى الابد رحمته :
ودفع فرعون وقوته في بحر سوف	لان الى الابد رحمته :
الذى سار بشعبه في البرية	لان الى الابد رحمته :
الذي ضرب ملوكاً عظماء	لان الى الابد رحمته :
وقتل ملوكاً اعزاء	لان الى الابد رحمته :
سيحون ملك الاموريين	لان الى الابد رحمته :
وعوج ملك باشان	لان الى الابد رحمته :
واعطى ارضهم ميراثاً	لان الى الابد رحمته :
ميراثاً لاسرائيل عبده	لان الي الابد رحمته :
الذى في مذلتنا ذكرنا	لان الى الابد رحمته :
ونجانا من اعدائنا	لان الى الابد رحمته :
الذي يعطي خبزاً لكل بشر	لان الى الابد رحمته :
احمدوا اله السموات	لان الى الابد رحمته :

נִשְׁמַת כָּל חַי. תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר
תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם
אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל
וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם. בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ
אֶלָּא אָתָּה:

نسمة كل حى تبارك اسمك يارب الهنا . وروح كل بشر تمجد وتعلى ذكرك ياملكنا دائماً . منذ الازل والى الابد انت الله وسواك ليس لنا ملك منج ومفرج فاد ومخلص يستجيب ويرحم فى كل وقت ضيقة وشدة ليس لنا ملك معين وسند الا انت .

אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל
תּוֹלָדוֹת. הַמְהֻלָּל בְּכָל הַתִּשְׁבָּחוֹת. הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד
וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיְיָ (עֵר) לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר
יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. מְחַיֵּה מֵתִים וְרוֹפֵא חוֹלִים. פּוֹקֵחַ
עִוְרִים וְזוֹקֵף כְּפוּפִים. הַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים וְהַמְפַעְנֵחַ נֶעֱלָמִים.
וּלְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

اله الاولين والآخرين . اله كل المخلوقات . سيد كل المواليد . الممدوح بكل التسابيح . المدير عالمه برأفة مخلوقاته برحمة . الرب (منتبه) لاتأخذه سنة ولا نوم . المنبه النائمين والموقظ الراقدين ثقيلا . المحيي الاموات . والشافي المرضى . المفتح العميان . والمقوم المنحنين . المنطق الخرس والكاشف الخفايا . ولك وحدك نقدم الشكر .

וְאִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו.
וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ
וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת.
אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּלְבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ

מַלְכֵּנוּ. עַל אַחַת מֵאֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרוֹב רִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים. הַטּוֹבוֹת. נִסִּים. וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעִם אֲבוֹתֵינוּ מִלְּפָנִים. מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ. וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. מִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ. וּמֵחֳלָיִים רָעִים וְרַבִּים דִּלִּיתָנוּ. עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ. עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּנוּ. וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ. (וִישׁוֹרְרוּ) וִיבָרְכוּ. וִישַׁבְּחוּ. וִיפָאֲרוּ. אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל לָשׁוֹן לְךָ יְשַׁבֵּחַ. וְכָל עַיִן לְךָ תְּצַפֶּה. וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְהַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר. כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמוֹךָ:

ولو كان فمنا مملوءاً أغاني روحية كالبحر . ولساننا تراتيل ككثرة امواجه . وشفاهنا تسبيحاً كاتساع الجلد . واعيننا منيرة كالشمس والقمر . وايدينا ممدودة كنسور السماء وأرجلنا خفيفة كالغزلان . فلا يكفينا أن نشكرك يا الله الهنا . ونبارك اسمك يا ملكنا على واحدة من الف الوف الالوف وكثرة ربوات المرات من الخيرات والمعجزات والعجائب التي صنعتها معنا ومع آبائنا سابقاً . قد نجيتنا من مصر يا الله الهنا . فديتنا من بيت العبودية . اطعمتنا في الجوع . عضدتنا فى الشبع . من السيف خلصتنا . ومن الوباء انقذتنا . ومن امراض خبيثة كثيرة نشلتنا للان مراحمك تساعدنا واحساناتك لم تتركنا . لذلك الاعضاء التى قسمت فينا . والروح والنسمة اللتان نفخت بأنفنا . واللسان الذي وضعت فى فمنا . هي (تنشد) وتبارك وتسبح وتمجد اسمك يا ملكنا دائماً . لان كل فم يشكرك . وكل لسان يسبحك . وكل عين اليك تنظر . وكل ركبة اليك تركع : وكل قامة أمامك تسجد . والقلوب تخشعك . وكل الاحشاء والكلى ترتل لاسمك . كالكلام الذي قيل « جميع عظامى تقول يارب من مثلك » (مز ٣٥: ١٠).

מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ. וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ: שַׁוְעַת עֲנִיִּים אַתָּה תִשְׁמַע. צַעֲקַת הַדַּל תַּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ: וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ. לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:

בְּפִי	יְ	שָׁרִים	תִּתְ	ר	וֹמָם:
וּבְשִׂפְתֵי	צַ	דִּיקִים	תִּתְ	בָּ	רַךְ:
וּבִלְשׁוֹן	חֲ	סִידִים	תִּתְ	קַ	דָּשׁ:
וּבְקֶרֶב	קְ	דוֹשִׁים	תִּתְ	הַ	לָּל:

انقذ الفقير ممن هو اقوى منه . والفقير والمسكين من سالبه . انت تسمع نداء المساكين . والى صراخ البائس تصغى وتخلص . ومكتوب «اهتفوا ايها الصديقون بالرب . بالمستقيمين يليق التسبيح » (مز ٣٣ : ١ و٣٥ : ١٠)

بفم	المستقيمين	ترتفع
وبشفاه	الصالحين	تتبارك
وبلسان	الانقياء	تقدس
وبأحشاء	المقدسين	تسبح

בְּמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ. יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת. לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ. לְפָאֵר. לְרוֹמֵם. לְהַדֵּר וּלְנַצֵּחַ. עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

حتى فى اجتماعات ربوات شعبك بيت اسرائيل . لانه هكذا واجبات كل المخلوقات امامك يارب الهنا . واله آبائنا ان تشكر وتمدح وتسبح وتفخم وتعلى وتمجد . وتنصر علاوةً على كل كلمات أغانى وتسابيح داود ابن يشى عبدك مسيحك

וּבְכֵן. יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה. עֹז וּמֶמְשָׁלָה. נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה. תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

وهكذا ليسبح اسمك الى الابد يا ملكنا . الاله الملك العظيم والقدوس فى السماء والارض . فان بك يليق يارب الهنا واله آبائنا النشيد والتسبيح المدح والترتيل . القوة والسلطة والنصر والعظمة والجبروت. والافتخار والاجلال والقداسة والملكوت : والبركات والتسابيح لاسمك العظيم والمقدس . ومنذ الازل والى الابد انت الله :

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ. וְעַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדֶךָ. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת. וּלְשִׁמְךָ נָעִים לְזַמֵּר. וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת. אָמֵן:

جميع أعمالك تسبحك يا الله الهنا : اتقياؤك والصالحون الذين يعملون مشيئتك وشعبك بيت اسرائيل جميعهم بترنيم يشكرون ويباركون ويسبحون ويمجدون اسمك المجيد لان بك يحسن الشكر ولاسمك يلذ الترتيل ومنذ الازل والى الابد انت الله .

مبارك انت يارب الملك الممدوح بالتسابيح . امين

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן. וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה. וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ.